YASEMİN DALLARI

PEYAMİ SAFA
SERVER BEDİ

HAZIRLAYAN
SEVAL ŞAHİN

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1846
EDEBÎ ESERLER: 939

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-299-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Yayın Danışmanı: Prof. Dr. Seval Şahin

Son Okuma: Gürkan Canpolat

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5
Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika No: 45103

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Peyami Safa (2 Nisan 1899-15 Haziran 1961)

2 Nisan 1899'da İstanbul Gedikpaşa'da doğdu. Babası Şair İsmail Safa, annesi Server Bedia Hanım'dır. Bir buçuk yaşındayken babası Sivas'ta öldü. İlk öğrenimine Gedikpaşa'da Menbaül-İrfan Mektebi'nde başladı. Eğitimi devam ederken dokuz yaşında, sağ kolunda ortaya çıkan kemik veremi yüzünden uzun bir hastalık dönemi geçirdi. (1908). 1910'da başladığı Vefa İdadisi'ni bu hastalık ve geçim darlığı sebebiyle bırakmak zorunda kaldı. *Bir Mekteplinin Hatıratı / Karanlıklar Kralı* (1913) adlı ilk kitabını Vefa İdadisi'ndeki öğrenciliği sırasında çıkardı. Tiyatro eğitimi almak için Darülbedayi imtihanlarına girdi, kazandı, ancak devam edemedi (1914). Posta-Telgraf Nezareti'nde göreve başladı. Ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'ne muallim olarak girdi (1917). Bu dönemde *Fağfur, Servet-i Fünûn* ve *İctihad*'da yazdı. Bir süre Düyun-ı Umumiye İdaresi'nde çalıştı (1918).

Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkardı. (1919). *Yirminci Asır* kapandıktan sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Tasvir-i Efkâr* (1922), Cumhuriyet'in ilânının ardından *Son Telgraf*, *Son Saat* ve *Son Posta* gazetelerinde çalıştı. 1924 yılında Server Bedi takma adıyla meşhur Cingöz Recai tipini yarattı. Halil Lutfi (Dördüncü) ile birlikte *Büyük Yol* adlı bir gazete çıkardı (1925). Aynı tarihlerde hem Server Bedi hem Peyami Safa imzasıyla *Cumhuriyet*'te yazdı. Bu gazeteyle ilişkisini fıkra yazarı ve edebiyat sayfası yöneticisi olarak aralıklarla sürdürdü (1928-1940). *Resimli Ay*, *Hareket* dergilerinde yazdı. Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Hafta* dergisini çıkardı. (1935). *Hafta*'nın ardından *Kültür Haftası*'nı çıkardı.

Cumhuriyet'ten sonra *Yeni Mecmua, Tasvir-i Efkâr, Çınaraltı, Büyük Doğu, Vakit* ve *Ulus* gazetesinde yazmaya başladı (1949-1953). Bursa'dan milletvekili adayı oldu ancak seçimi kazanamadı (1950).

Peyami Safa bir süre sonra *Türk Düşüncesi* dergisini yayımlamaya başladı (Aralık 1953) ve *Milliyet* gazetesi yazı kadrosunda yer aldı (1 Ekim 1954). Ardından *Tercüman*'a geçti (Mart 1959). *Büyük Doğu*'da ve *Havadis* gazetesinde yazdı (21 Temmuz 1960). *Düşünen Adam* dergisinde (5 Ocak 1961) ve *Son Havadis* gazetesinde (10 Mart 1961) yazmaya başladı. 15 Haziran 1961 tarihinde Çiftehavuzlar'da öldü ve Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Peyami Safa'nın 1914-1961 yılları arasında gerçek ismiyle ve Server Bedi, Çömez, Serazad, Safiye Peyman, Bedia Servet gibi takma adlarla yazdığı süreli yayınlar şunlardır: Gazete: *Büyük Yol, Cumhuriyet, Havadis, Milliyet, Son Havadis, Son Posta, Son Telgraf, Tan, Tasvir, Tasvîr-i Efkâr, Tercüman, Tercümân-ı Hakîkat, Ulus, Vakit, Yirminci Asır*. Dergi: *Aydabir, Aydede,*

Bozkurt, Büyük Doğu, Çınaraltı, Düşünen Adam, Edebiyat Gazeteasi, Fağfur, Hafta, Hareket, Hayat, Heray, İctihad, İslâm Mecmuası, Kültür Haftası, Resimli Ay, Resimli Şark, Seksoloji, Servet-i Fünûn, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Türklük, Yedigün, Yeni Çağ, Yeni İstiklâl, Yeni Mecmua, Yeni Türk Mecmuası.

Eserleri. Hikâyeleri. 1. *Gençliğimiz* (1922). 2. *Siyah Beyaz Hikâyeler* (1923). 3. *Ateş Böcekleri* (1925). 4. *İstanbul Hikâyeleri* (tarihsiz). 5. *Hikâyeler*. İlk Defa Bütün Hikâyeleri Bir Arada (1980). *Asrın Hikâyeleri*'yle *Siyah Beyaz Hikâyeler*, *Ateş Böcekleri* ve *Resimli A*y mecmuasının 1930 yılında verdiği Resimli Hikâyeler ilâvesindeki hikâyeler Halil Açıkgöz tarafından bir araya getirilmiştir.

Romanları. 1. *Sözde Kızlar* (1922). 2. *Şimşek* (1923). 3. *Mahşer* (1924). 4. *Bir Akşamdı* (1924). 5. *Canan* (1925). 6. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* (1930). 7. *Fatih-Harbiye* (1931). 8. *Bir Tereddüdün Romanı* (1933). 9. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949). 10. *Yalnızız* (1951). 11. *Biz İnsanlar* (1959). Peyami Safa'nın ayrıca *Gün Doğuyor* adlı bir piyesi yayımlanmıştır (1937). Ayrıca Server Bedi takma adıyla çok sayıda roman ve hikâye kitabı yayımlamış, tefrika etmiştir. Bu eserler de Ötüken Neşriyat tarafından Server Bedi Külliyatı başlığı altında 2018 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Diğer Eserleri. 1. *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938). 2. *Felsefî Buhran* (1939). 3. *Millet ve İnsan* (1943). İkinci baskısı *Nasyonalizm* adıyla yapılmıştır (1961). 4. *Mahutlar* (1959). 5. *Sosyalizm* (1961). 6. *Mistisizm* (1961). 7. *Doğu-Batı Sentezi* (1962). 8. *Kızıl Çocuğa Mektuplar* (1971). Yukarıdaki üç eseri ayrıca *Nasyonalizm-Sosyalizm-Mistisizm* adıyla bir arada basılmıştır (1975).

Büyük Avrupa Anketi adlı eseri (1938) Peyami Safa'nın 1936 yılında çıktığı Avrupa seyahatini anlatır. Peyami Safa'nın çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarından seçmeler konularına göre tasnif edilerek "Objektif" adı altında basılmıştır: *Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca* (1970); *Sanat, Edebiyat, Tenkit* (1971); *Sosyalizm Marksizm Komünizm* (1971); *Din, İnkılâp, İrtica* (1971); *Kadın, Aşk, Aile* (1973); *Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar* (1976); *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (1976); *Yirminci Asır, Avrupa ve Biz* (1976). Peyami Safa, *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kıraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektep Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948) gibi ders kitapları da kaleme almıştır.

Hazırlayanın Notu: Elinizdeki kitap ilk olarak 29 Haziran-10 Ağustos 1947 tarihleri arasında *Cumhuriyet* gazetesinde, ardından 8 Eylül-21 Ekim 1947'de 44 sayı olarak *Vakıt-Yeni Gazete*'de tefrika edilmiş, daha önce kitap olarak yayımlanmamıştır. Kitap yayına hazırlanırken ***Vakıt*** gazetesindeki tefrika esas alınmıştır. Eser, yazarın üslubuna müdahale edilmeden günümüze uyarlanmış, bugün kullanılmayan kelimeler ile yabancı dillerden geçen kelimelerin anlamları ve yer, kavram, özel isimler vb. dipnotta açıklanmıştır.

Server Bedi ve *Yasemin Dalları*

Selim İleri

Yasemin Dalları, Server Bedi'nin kısa romanı, novella da diyebiliriz. Önce gazetede tefrika edilmiş, kitaplaştırılmamış, sonra da yıllar yılı ortadan kaybolmuş.

Server Bedi imzasını taşıyan birçok roman okumuştum; *Yasemin Dalları*'na bir türlü erişemiyordum. Seval Şahin ve Ötüken Neşriyat sayesinde bu yaz okudum.

Server Bedi'nin romanın ortalarında söylediğine bakılırsa, *Yasemin Dalları*'nda olup bitenler Kipling'in bir öyküsünü andırıyormuş. Bilmediğim, bulamadığım bu öykünün bir uyarlaması belki de *Yasemin Dalları*. İyi bir araştırmacı iki metni karşılaştırırsa, ilginç sonuçlar ortaya çıkabilir.

Server Bedi kim?

Kitap olarak yayınını (1997) Beşir Ayvazoğlu'nun dikkatine ve emeğine borçlu olduğumuz *Edebî Portreler*'inde Hakkı Süha Gezgin şöyle diyor:

"O, Peyami'nin sadece kazanmak için kullandığı bir kalem amelesidir. Yalnız insaf namına şunu da söylemek lazımdır ki, bu kalem amelesi Server Bedi'nin de arada sırada bir ustabaşı derecesine yükseldiği oluyor."

Server Bedi, usta romancı Peyami Safa'nın takma adı. Uzun yıllar geçim derdiyle boğuşmuş Peyami Safa, Server Bedi adıyla birçok roman, öykü yazmış. Bu eserlerin sayısı bugün bile tam olarak saptanamıyor. Polisiye edebiyatımızın ünlü kahramanı Cingöz Recai de Server Bedi'nin kaleminden hayat bulmuş.

Peyami Safa, yetişme yıllarındaki çok genç Peride Celâl'in yazdıklarını okur, yardım edermiş. Aziz dostum Peride Hanım, Server Bedi'ye dönüştü mü, Peyami Safa'nın "bir anda roman makinası" olduğunu söylerdi. Server Bedi öylesine hızlı, yoğun çalışırmış…

Beşir Ayvazoğlu değerli monografisi *Peyami*'de Server Bedi'yi geniş perspektiften değerlendirir. *Peyami*'yi okuyanlar Server Bedi meselesinde -mesele: başka türlü niteleyemiyorum- çok şey öğrenecekler. Dönemin yazarlık koşulları hep çetindir…

Gelelim Hakkı Süha'nın gözlemine: Gerçekten Server Bedi imzalı, geçmişte kaldığı sanılmış öyle romanlar söz konusu ki, her biri Peyami Safa'nın romanlarıyla yarışabilir. Örnek vermek isterim: *Cumbadan Rumbaya* nefis, eğlenceli, sıcacık bir Doğu/Batı tahlilidir; bu açıdan hüzünlü, ağırbaşlı *Fatih-Harbiye*'yle yan yana okunmalıdır.

İşin tuhafı, beylik bir melodram çerçevesinde bütünlenmiş *Yasemin Dalları*'nda da Doğu/Batı yine karşımıza çıkıyor. Rudyard Kipling'in öyküsü, o meçhul öykü burada aradan çekilmiş besbelli. Doğu/Batı Peyami Safa için nasıl hayatî bir meseleyse, Server Bedi de sık sık o meseleye geri döner.

Günü gününe, tefrika için belki de apar topar yazılmış *Yasemin Dalları*, bir yandan da 1930'lar sonrasının İstanbulu'nda iyi kötü varlıklı kesimin nasıl yaşadığının işaretleriyle dolup taşar. Bu yeni yerli kentsoylu sınıf, Peyami Safa/Server Bedi'nin kalemiyle teşrih masasına yatırılmış. Ve yer yer öylesine çarpıcı bölümler karşımıza çıkıyor ki, bugünün iddialı satış romanlarını geride bırakıyor.

Övülmüş/yerilmiş; sevilmiş, göklere çıkarılmış/hor görülmüş, aşağılanmış Peyami Safa'ya biz bugünün insanları çok daha nesnel yaklaşmakla yükümlüyüz.

Onun kalemiyle yazılmış Server Bedi romanları okunduğunda, benzeri yeryüzü edebiyatında bile çok az bulu-

nabilecek bir yaz emekçiliğini, yazarlık çabasını, gücünü alımlıyoruz. Sayısız yazma tekniği, anlatış biçimi bu eserlerde su gibi akıp gider. Herhâlde aslı yadsınamayacak bir emek.

Server Bedi imzalı kitaplar gerilim, entrika, melodram, polisiye çizgilerinin yanı sıra, anlatış, dile getiriş çizgileriyle de okunduğunda, özümsendiğinde, roman sanatına tutkun okura hâlâ çok şey söylüyor. İnanıyorum, yarın da söyleyecek….

Ekim 2018

Yasemin Dalları

Tefrika: I — **Yazan: SERVER BEDİ**

Birinci kısım

— 1 —

Aziz radyoyu kapadı ve ayağa kalktı. Elleri cebinde, ağır ağır, balkonun kapısına doğru gidiyordu. Yan gözle karısına baktı. Saliha, kitab rafının önünde, bir şey arayan insandan ziyade bir şey düşünenin hareketsiz duruşile elini bir cilde uzatıyor, ateşe dokunmuş gibi hemen geri çekiyordu. Kocasına döndü. Aziz biraz evvelki münakaşanın tazelenmesinden korktuğu için, havanın yağmurlu olduğunu bildiği halde balkona çıktı.

Yıldızsız ve renksiz bir yaz gecesiydi. Sıcak suda ıslanmış bir kadın avucu gibi nemli, ılık, yasemin kokan bir hava Azizin yüzünü kapladı. Sabahtanberi yağan yağmur dinmişti. Fakat şimdi, köyün her zamanki seslerine, tren düdüğüne, ağustosböceklerine ve köpek seslerine alışmış bir kulak için tam bir sessizlik vardı. Balkonun kapısı açıldı ve Saliha, karnını tahta parmaklığa dayayan Azizin yanına geldi.

— Çok şey! dedi.

Münakaşa başlayacaktı. Aziz, derin bir nefes alarak, tahammülünün hududunu karısına hissettirmek istedi. Saliha kocasından biraz uzaklaştı ve tekrarladı:

— Çok şey ki çok şey!

Aziz onu değil, geceyi dinleyormuş gibi mırıldandı:

— Yağmur dinmiş. Hiç toz yoktur şimdi. Şoföre haber yollayım, bir gezinti yapalım mı?

Kadın taştı:

— Aziz! Kabil değil inanmam. Senin şimdi hiç bir şey düşünmeden, rahat rahat bir gezinti yapabileceğine inanmam. Sen de merak içindesin, muhakkak. Görüyorum. Saklama. Radyonun başında kıvranıyordun. En sevdiğin keman sololarını bile dinlemedin. Kabına sığamıyorsun. Ne gezintisi? Gözlerin kapıda. Fakat benimle bu bahsi konuşmak istemiyorsun. Biliyorum ama, kendi kendine soruyorsun: «Nerede kaldı? Niçin bana haber vermedi?»

— Hayır, daha son vapur var, ümidimi kesmiş değilim, fakat iyi bildin, bu bahsi kapatalım, esasta anlaşamıyoruz.

Kadın meşru bir mücadele sebebi yakalamış gibi sesini yükseltti:

— Esas!.. Esas dediğin nedir? Esas kızımızın saadetidir. Esasta niçin anlaşamıyacakmışız? Hayır... Bahane... Siz baba kız ittifak etmişsiniz... Seni bilirim... En korktuğun şey buydu... Sizden ayrı yaşarken, dokuz sene, hep bunun kâbusu içindeydim. Bunun, bu felâketin önüne geçmek için, gururumu teptim, geldim. Ne kadar geç kalmışım!

Kadın hıçkırmağa başladı. Balkonun hizasını aşan çam ağaçlarının dallarını sallayan rüzgâr yağmur damlalarını savuruyordu. Aziz içeri girdi. Karısının daha neler söyleyeceğini biliyordu. Kendisini bir de onunla ihtilâfına aid meselelerin cenderesine kaptırmanın sırası değildi. Elleri arkasında, ağır ağır yürürken gözü telefona ilişti. «Niçin telefon etmiyor?» diye düşündü. «Serbest değil mi? Telefon etmesi lâzımdı. Son vapurla da gelmezse anası çıldırır.» Saate baktı. Yirmi üçü geçiyordu. Karısı gibi, fakat içinden, tekrarladı: «Çok şey, evet, çok şey ki çok şey!»

Saliha da balkondan içeri giriyordu Kocasının o endişe ânını sıcağı sıcağına yakalamış gibi üstüne geldi ve önünde durdu:

— Sıkılıyorsun! dedi, gizleme, sen de benim gibi, hayır, benden beter halecandasın. Aziz! Ben seni bilmez miyim, yavrucum?

Kocasını iki omzundan da hafifçe tuttu ve devam etti:

[1]

Aziz, radyoyu kapadı ve ayağa kalktı. Elleri cebinde, ağır ağır, balkonun kapısına doğru gidiyordu. Yan gözle karısına baktı. Saliha, kitap rafının önünde, bir şey arayan insandan ziyade bir şey düşünenin hareketsiz duruşu ile elini bir cilde uzatıyor, ateşe dokunmuş gibi hemen geri çekiyordu. Kocasına döndü. Aziz biraz evvelki münakaşanın tazelenmesinden korktuğu için havanın yağmurlu olduğunu bildiği hâlde balkona çıktı.

Yıldızsız ve renksiz bir yaz gecesiydi. Sıcak suda ıslanmış bir kadın avucu gibi nemli, ılık, yasemin kokan bir hava Aziz'in yüzünü kapladı. Sabahtan beri yağan yağmur dinmişti. Fakat şimdi, köyün her zamanki sislerine, tren düdüklerine, ağustos böceklerine ve köpek seslerine alışmış bir kulak için tam bir sessizlik vardı. Balkon kapısı açıldı ve Saliha karısını tahta parmaklığa dayayan Aziz'in yanına geldi.

- Çok şey! dedi. Münakaşa başlayacaktı. Aziz derin bir hâlde nefes alarak tahammülünün hududunu karısına hissettirmek istedi, Saliha kocasından biraz uzaklaştı ve tekrarladı:

- Çok şey ki çok şey!

Aziz onu değil, geceyi dinliyormuş gibi mırıldandı:

- Yağmur dinmiş. Hiç toz yoktur şimdi. Şoföre haber yollayayım, bir gezinti yapalım mı?

Kadın taştı:

- Aziz! Kabil değil[1] inanmam. Senin şimdi hiçbir şey düşünmeden, rahat rahat bir gezinti yapabileceğine inanmam. Sen de merak içindesin muhakkak. Görüyorum. Saklama. Radyonun başında kıvranıyordun. En sevdiğin keman sololarını bile dinlemedin. Kabına sığamıyorsun. Ne gezintisi? Gözlerin kapıda, fakat benimle bu bahsi konuşmak istemiyorsun. Biliyorum ama kendi kendine soruyorsun: "Nerede kaldı? Niçin bana haber vermedi?"

Hayır daha son vapur var, ümidimi kesmiş değilim, fakat iyi bildin, bu bahsi kapatalım, esasta anlaşamıyoruz.

Kadın meşru bir mücadele sebebi yakalamış gibi sesini yükseltti:

- Esas! Esas dediğin nedir? Esas; kızımızın saadetidir. Esasta niçin anlaşamayacakmışız? Hayır. Bahane. Siz, baba kız ittifak etmişsiniz. Seni bilirim. En korktuğun şey buydu. Sizden ayrı yaşarken dokuz sene, hep bunun kâbusu içindeydim. Bunun bu felaketin önüne geçmek için, gururumu teptim, geldim. Ne kadar geç kalmışım!

Kadın hıçkırmaya başladı. Balkonun hizasını aşan çam ağaçlarının dallarını sallayan rüzgâr yağmur damlalarını savuruyordu. Aziz içeri girdi. Karısının daha neler söyleyeceğini biliyordu. Kendisini bir de onunla ihtilafına[2] ait meselelerin cenderesine kaptırmanın sırası değildi. Elleri arkasında ağır ağır yürürken gözü telefona ilişti. "Niçin telefon etmiyor?" diye düşündü. "Serbest değil mi? Telefon etmesi lazımdı. Son vapurla da gelmezse anası çıldırır." Saate baktı. Yirmi üçü geçiyordu. Karısı gibi fakat içinden, tekrarladı: "Çok şey, evet, çok şey ki çok şey!"

Saliha da balkondan içeri giriyordu. Kocasının o endişe anını sıcağı sıcağına yakalamış gibi üstüne geldi ve önünde durdu:

---

[1] Mümkün değil.

[2] Anlaşmazlıklarına.

- Sıkılıyorsun! dedi. Gizleme, sen de benim gibi, hayır, benden beter helecandasın.[3] Aziz! Ben seni bilmez miyim, yavrucum?

Kocasını iki omzumdan da hafifçe tuttu ve devam etti:

- Bir şey var, Aziz, bir felaket var, benden saklıyorsun. Bu kızın başında bir şeyler dolaşıyor, sen bunu biliyorsun ve gizliyorsun benden, Aziz!

- Hayır!

- Evet, yavrucuğum, ben aldanmam. Bir haftadan beri, geldiğim günden beri hissediyorum. Bahçede merdivenin önünde ilk karşılaştığımız anı hatırlıyor musun? Dokuz senelik ayrılık. Oh… Fenayım… Unut demin söylediğimi. Ben yalnız Hâle için değil tabii, senin için de geldim. O ilk an… Her şey o zaman anlaşılır değil mi? Güzeldi o an, birbirimizi tekrar bulduk. Sen bana doğru ağır ağır gelirken aramızdaki o… O müthiş dokuz seneyi çiğniyordun. Beni yaseminlere doğru götürdüğün zaman içimde hiçbir sukut-ı hayal[4] korkusu yoktu. Mesuttum. Seni de çok neşeli görüyordum. Çamın altında bir saat konuştuk, her şey mükemmeldi. Kirlenmiş ve buruşmuş bir sevgi, yıkanıyor ve ütüleniyordu. Artık ne sen o pratik ve hoppa adamdın ne de ben o romantik ve hırçın kadın… Birbirimizi üzen kusurlarımızı hiç düşünmeden konuştuk. Fakat hatırlarsın. Bir türlü sen Hâle'nin bahsini açmıyordun. Bir türlü ben kızımı, dokuz senedir topu topu altı defa yüzünü gördüğüm kızımı soramıyordum. Aramıza bütün şeytanları üşüştüren mesele…

Evde yok muydu? Olsa boynuma sarılmaya gelirdi. Boynuma sarılır mıydı? Ondan da şüphem vardı. Çünkü sen, Yarabbi, kim bilir o materyalist fikirlerinle o kızın kalbini nasıl çelikleştirdin. Buna muvaffak olmuş muy-

---

[3] Heyecanlısın.

[4] Hayal kırıklığı.

dun? Meraktan, hasretten ölüyordum. Nihayet sordum, ben sordum: "Hâle evde değil mi?" Değilmiş. Yarım saat sonra geldi. Ana kalbi, onun benim boynuma sarılmasını beklemeden ben onu kucakladım, Yarabbi!

Saliha mendilini gözlerine götürdü. Aziz, içinden "Sen hep o romantik mahluksun!" diyordu. Karısının bunları söyleyeceğini biraz evvel nasıl hissetmişti! Bundan sonrasını da biliyordu: Saliha Hâle'yi tenkit edecekti. Bundan müsait zaman mı olur? İşte serbest terbiyenin neticesi… Gece yarısı olmuş, kız ortada yok. Anası, babası meraktan ölüyor. Saliha'nın haklı çıkması için ele geçmez bir fırsattı bu. Aziz hem ondan endişesini gizlemek hem de bu bahsi kesmek için radyonun önüne oturdu.

Telefon çalıyordu. Saliha kocasından evvel aletin başına geldi.

Aziz yerinden fırladı ve bağırdı:

- Saliha, bırak!

O kadar sert söylemişti ki, kadın, korkusundan ziyade, uzun ayrılık senelerinden beri unuttuğu bu vahşi tona karşı hayretinden, kocasına bakakaldı. Fakat Aziz yaklaşmadan evvel Saliha telefonu yakalamıştı. Reseptörü avucunda sıktı ve bütün vücudu mücadele hummasıyla gerildi. Aleti kulağına götüremiyor ve kocasından gözlerini ayıramıyordu. Aziz, atletik vücuduyla, şoförü veya bahçıvanı dövmeden biraz evvel yaptığı gibi yumruklarını açıp kapayarak ve soluyarak dimdik duruyordu. Sanki boyu biraz daha uzamış ve etleri taş gibi katılaşmıştı.

Saliha onun bu anlarında hedefine varmaktan başka hiçbir şeye kıymet vermediğini bilirdi. Telefonu bıraktı ve geri çekildi. Uzaktan, bütün dikkatiyle, onun yüzüne bakıyordu.

Aziz'in kaşları o kadar çatılmış ve gözlerinin üstüne inmişti ki parlak ve kabarık alnı, âdeta yüzünün alt kısmı kadar genişlemişti. Küçük mavi gözleri, gölge içinde küçüldü ve karardı. Çenesi geriliyor ve boynunun etleri,

dokuz sene evvelkinden daha gevşek ve ihtiyar, buruşuyordu. "Ben… Aziz…" dedi ve dinledi. Saliha, telefondan gelen sesin bir erkeğe mi, kadına mı ait olduğunu bile tayin edemeyecek kadar uzaktaydı.

Birdenbire, ona, bu evin tarihinden kovuluyormuş gibi geldi. Yarabbi! Şu telefonun başındaki adam Moda'da bir sandal devrildiği gün, içindeki genç kızı çelik kollarıyla denizden çıkaran, sonra, aylarca, Mühürdar kıyılarında peşinden ayrılmayan, Eleni'ye gizlice bahşiş vererek mektup üstüne mektup yollayan adam mıydı? Saliha cidden onunla sevişti, evlendi, hayatının on üç senesini Şişli'de ve Kadıköyü'nde beraber mi geçirdi? Aynı kızın babası, o annesi de kendisi mi? Ne inanılmayacak şey? Bu adamla bu kız kendisi arasında, şu anda ne karanlık ve derin bir yabancılık uçurumu var? Bir ailenin… Aziz telefonu kapadı ve derin bir nefes aldı. Ağır ağır radyoya doğru gidiyordu.

Saliha birdenbire kıpkırmızı kesildi ve başı döner gibi oldu. Bütün vücudu titremeye başlamıştı. İki adım yürüdü ve zile bastı. İçeriye giren hizmetçiye emir verdi:

- Beyaz şapkamı, eldivenlerimi ve çantamı getir! Başka bir şey istemiyorum.

Aziz, kendisi için söylenen bu son cümleden, Saliha'nın kararını anladı, geriye döndü. Onu kucaklamak için bir hareket yaptı.

Kadın hemen geri çekilmişti. Titriyordu. Aziz onun bir elini tutabildi.

- Saliha, rica ederim… dedi.

- Bırak, Aziz!

Kocasının sert avucu içinde ökseye tutulmuş[5] bir kuş gibi çırpınan elini çekmek istiyordu.

---

[5] Ökse, ökse otu saplarından veya çobanpüskülü kabuklarından çıkarılan yapışkan macun anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu macunla bulanarak kuş tutmakla kullanılan değneğe de bu isim verilir. Ökseye tutulmak, kapana düşmek anlamında kullanılan bir deyimdir.

Aziz onun elini bıraktı ve karşılıklı duran iki koltuğu göstererek:

- Otur şuraya, Saliha, oturalım konuşalım! dedi.

- Ne konuşacağız Aziz? Demin konuştuk. Ben bu evde şu kanepeden, şu piyanodan daha yabancıyım. Resmen senin karınım, hakikatte değilim; resmen ve kanımla, vücudumla kızımın anasıyım, evet… Fakat bu duvar, bu balkon ona benden daha yakın, daha munis…[6]

Dokuz sene içinde her şey benden uzaklaşmış; ne kocam kalmış, ne kızım, ne de bu yeni yapılan, eşyası bile yeni ev içinde bir hatıram… Hizmetçi bu evin sırlarını benden daha çok biliyor. Sen sakladın. Hâle'nin evli bir adamı sevdiğini ben hizmetçiden öğrendim. Biliyorum. Aziz. Bildiğimi senden sakladım. Bakalım söyleyecek miydin? Demin o kadar ısrar ettim: "Bir şey var, Aziz, bu kızın başında bir şey dolaşıyor" dedim, gene söylemedin. Hizmetçinin bana sadaka gibi verdiği haberden başka bir şey bilmiyorum. Meraktan, sıkıntıdan bunalıyorum. Gideceğim Aziz… Nereye olursa olsun… Annemin yanına, başka yere, fakat burada duramam, boğuluyorum.

Tekrar hıçkırmaya başlamıştı. Hizmetçinin ayak seslerini duyunca kapı tarafına arkasını döndü.

Aziz içeriye giren hizmetçiye elindekileri işaret ederek:

- Onları yerine götür ve sen yat artık! dedi.

Hizmetçi odadan çıkarken Saliha onun arkasından koşmak istemişti. Aziz önüne geçti:

- Çocukluğu bırak! dedi. Gece yarısı… Olur mu hiç? Otur şuraya gel, her şeyi konuşacağız… Hiçbir şey saklamayacağım senden… Gel!

Karısının elinden tuttu. Karşılıklı oturdular. Aziz, meslek itiyadıyla, hesaplı konuşmak istediği zamanlarda yaptığı gibi ilk önce başını önüne eğerek bir müddet sustu.

---

[6] Alışılan, alışılmış, yabancı olmayan.

Saliha onun söylemek istediği şeyleri zihninde süzgeçten geçirmeye hazırlandığını biliyordu. Kocasından en beğendiği ve en düşman olduğu huy, bu kendine hâkimiyet ve hesap kabiliyetiydi. Bir zamanlar akraba ve dostlar arasında onlar için dilden dile gezen bir söz vardı: "Aziz hesapla, Saliha asapla hareket eder. Bunun için geçinemiyorlar." Doğruydu bu, fakat aralarındaki ihtilafların ne kadar eksik bir hülasasıydı.

Aziz, hesabını bitirmiş gibi, ağır ağır başını kaldırdı:

- "Seviyor" sözü yanlış! dedi, Hâle kimseyi sevmiyor, evli bir adam onu seviyor.

Saliha, patlar gibi sordu:

- Kim bu adam?

- Sen tanımazsın. Benim üç senelik ortaklarımdan biri. Buraya gelir giderdi. Hâle'yi sevmiş.

Saliha yüzü kızarmış, başı yukarı kalkmış, yumruklarını sıkarak tekrarlıyordu:

- Kim bu adam? Adı nedir?

- Adı, adı, Muhlis… Muhlis Güner…

- Genç mi?

- Kırk beş.

- Kadın hayretle sıçradı ve bağırdı:

- Sen yaşta!

- Yaşın ne ehemmiyeti var? Komplikasyon yaşta değil, Muhlis, Hâle'yi deli gibi seviyor.

- Karısı biliyor mu?

Aziz başını önüne eğdi. Gene hesaplı cevap verecekti. Mırıldandı:

- Bilmiyordu.

Saliha onun tartılı cevap vermesine zaman bırakmamak için, ara vermeden soruyordu:

- Şimdi biliyor mu?

Aziz başını salladı:

- Biliyor, dedi.

- Bir skandal mı oldu?

- Ayaspaşa'da.

- Peki, ne var, iyice anlat. Niçin gelmedi Hâle bu akşam?

- Son vapurla gelecek. Telefon etti.

- Telefon eden o muydu?

- Evet.

- Neredeymiş?

Aziz buna cevap vermedi. Bir sigara yaktı.

- Sakin olmam lazım. Saliha! dedi. Bunun için sana her şeyi anlatmadım. Türkçe, Fransızca binlerce roman okudun. Hayatın da bunlardan biri olduğunu bilirsin. En küçük bir fevkaladeliği tabii karşılamıyorsun. Bak, ne kadar gergin, telaşlı bir hâlin var. Sakin ol. Mesele o kadar basit değil.

Kadın kocasına hayretle bakıyordu.

- Ne söylüyorsun? dedi, basit değil mi? Ben basittir demedim. Bu anlattığım kadarı beni çıldırtmaya kâfi. Dahası mı var?

- İşte gördün mü? Hadisatı hemen trajik tarafından görüyorsun? Evli bir adam bir kızı sevebilir. Bunda çıldıracak ne var? Sen buna çıldırırsan ben ağzımı açamam. Onun için bir haftadır Hâle ve ben, senden hakikati bir müddet gizlemeye karar vermiştik.

Aziz içini çekti. Saliha bu eve geldiği günden beri, Aziz'in de, Hâle'nin de manidar bulduğu bazı hareketlerini gözünün önüne getirdi.

…….. şeyler fark ediyor.

- Evet. Oldukça eski bir mesele.

- Ne kadar zamandan beri?

- Bir seneden fazla var.

- Anlat, başından anlat bana.

- Pekâlâ. Dur biraz. Hizmetçiye söylemeyi unuttum. Yatmıştır. Şoföre söyleyim, son vapurdan kızı alıp gelsin.

Aziz saatine baktı ve salondan çıktı. Kadın, Hâle tabiatinde yirmi iki yaşında bir kızla kırk beş yaşında bir adam arasında mümkün olabilecek maceraları tahmine çalışıyordu. Telefon bir daha çaldı.

Saliha yerinden kalkmakta tereddüt ediyordu. Aziz'in şoförü çağıran sesi bahçeden geldiği için kadın telefonu açmaya mecburdu. Kalktı.

Telefonda bir erkek sesi Aziz'i arıyordu.

Saliha dedi ki:

- Ben zevcesiyim…[7] Bana söyleyebilirsin.

Bir tereddüt sessizliğinden sonra cevap geldi:

- Burası Kuruçeşme Sağlık yurdu… Besim Bey vefat etti.

- Besim Bey mi?

- Evet.

Saliha: "Kim bu!" diye soramadı. Telefon da kapanmıştı.

Kadın kendi kendine mırıldandı: Besim Bey. Bu ölümle Hâle'nin macerası arasında bir alaka arayan zihnini üstüne kara bir bulut çökmüştü. Hiçbir şey düşünmeden ayakta, hayretten donmuş, Aziz'i bekliyordu.

Kocası içeri girince onun hâlinde bir fevkaladelik sezerek:

- Ne var? diye sordu.

Saliha gözlerini onun yüzünden ayırmayarak cevap verdi:

- Sağlık yurdundan telefon ettiler.

Aziz birdenbire sıçradı; sonra hemen kendini toplayarak:

- Evet? dedi.

- Besim Bey ölmüş.

Aziz kaşlarını çatarak başını önüne sarkıttı ve bir müd-

---

[7] Karısıyım.

det kımıldamadı. Sonra ağır ağır başını kaldırdı ve kederli gözlerle karısına baktı.

Saliha birdenbire ona acımıştı. Salonu kaplayan dram havası içinde münakaşadan ziyade birlik ihtiyacını hissetti ve sesinin en şefkatli tonuyla sordu:

- Kim bu Besim Bey?

Aziz içini çekti ve önüne baktı. Sonra koltuğa uzanır gibi oturdu ve Saliha'yı karşısında oturmaya davet etti:

- Demin ben sana söyledim, dedi, mesele o kadar basit değil. Sakin olman lazım.

Kadın boğuk bir sesle sordu:

- Hâle'nin başında bir felaket mi dolaşıyor?

- Hayır! Neredeyse gelir o. Felaket bizden evvel iki ailenin başında dolaşıyor. Biri bu zavallı Besim'in karısı… İki çocuğuyla dul kalıyor; öteki de Muhlis'in karısı, kocasını bir aşkın pençesinden kurtarmaya çalışıyor.

Saliha, gözlerini açarak dehşet içinde sordu:

- Besim Bey kim? Niçin öldü? Bir cinayet mi var?

- Dur! Sakin olman lazım, diyorum. Cinayet yok, intihar var. Adamcağız intihar etti. Sebebini tahmin edersin. Hâle'yi seviyor ve Muhlis'i kıskanıyordu. Karısı her şeyi bildiği için evinde de cehennem hayatı başlamıştı. Vaka bu akşam saat beşte olmuş. İşin fena tarafı Muhlis'le Hâle'nin gözleri önünde olmuş. Kız bana telefonla büroya bu kadar haber verebildi.

- Demek şimdiye kadar… Poliste idi.

- Evet.

Saliha iki elini de yanaklarına koyarak gözlerini alabildiğine açtı. Haykırmamak için, bayılmamak için dudaklarını ısırıyordu. Yarabbi! Ne felaket, ne felaketler!.. Hâlâ bu baba, bu kız, hâlâ, hâlâ onu haksız mı bulacaklardı?

Nasıl söylemesin, nasıl bağırmasın?.. On seneden beri aralarındaki en büyük meselelerden biri de bu değil miydi? İşte, serbest terbiye! İşte Aziz'in müdafaa ettiği usulün

neticesi! İşte hayalperest, romantik, yeni dünyayı idrak etmemekle itham edilen bir anaya felaketin verdiği hak.

Aziz onun ne düşündüğünü biliyormuş gibi:

- Saliha! dedi, şimdi münakaşa etmeyelim. Sen okuduğun romanların hepsini unutmuş olsan gene arkada gazeteler kalır. Bunlar sık sık olan şeyler… Düşün ki Hâle güzel, çok güzel kız…

Saliha'nın büyümüş gözlerinin önünden müthiş sahneler geçiyordu. Onun zaaflarını dağıtmak isteyen enerjik bir tavırla önünde durdu:

- Fena hayalleri bırak! dedi, olan olmuştur, bundan sonrası için seninle konuşmaya ihtiyacım var. Fakat Hâle neredeyse gelir. Onun yanında konuşmak daha iyi.

Saliha da ayağa kalktı ve bağırdı:

- Hayır! Aziz hayır! Artık bu fikirleri bırak! Bu kafayı değiştir, Aziz! Artık Hâle'nin yanında böyle şeyler konuşulamaz.

- Kendisine ait bir meselede hiçbir reyi[8] olmasın mı?

- Gene mi onun reyi? Onun reyiyle bu felaketler oldu.

- Münakaşa etmeyelim. Sen yalnız fikirlerini söyle. Münakaşa değil, müzakere edelim. Söyle! Ne yapalım, bundan sonra?

- Ben hiçbir şey bilmiyorum, Aziz! Dokuz sene ayrıldıktan sonra, içinde hiçbir hatıram kalmamış, yepyeni, eşyası bile yeni bir eve geliyorum. Kızım büyümüş, benden habersiz maceralar yaşamış, uçurumların kenarında dolaşmış, felaketlerin…

- Edebî konuşma, Saliha… Uçurum, dağ, dere, tepe yok, ortada bir intihar vakası var. İlk defa bizim başımıza gelmiyor ki… Kızlarının güzelliği ve cazibesi intihara sebep olan ilk aile yeryüzünde, biz değiliz. Hem unutma ki intihar eden de bizim kızımız değil.

---

[8] Oyu.

Yüzü bembeyaz kesilen Saliha arkasını döndü ve yürüdü. Oda kapısına doğru giderken geriye döndü:

- Sen beni çıldırtacaksın! diye bağırdı.

Kocası ağır ağır ona doğru geliyordu:

- Hiç böyle bir niyetim yok, dedi, bilakis, ben senin sakin olmanı istiyorum.

Saliha titriyor ve dudaklarını ısırıyordu.

Aziz ona yaklaştı:

- Ben sana haksız olduğunu söylemiyorum, dedi, şimdi hak paylaşılacak sıra değil. Sana bu meseledeki fikrini soruyorum. Sen aramızdaki ihtilafın uzun boylu tarihini karıştırıyorsun. O zaman araya bir sürü mesele karışır, kördüğüm olur. Şimdi yalnız bundan sonraki vaziyeti konuşalım. Bu hususta fikrini söyle.

Kadın bağırdı:

- Benim fikrim besbelli. Sen onu bilmez misin? Benim fikrim her zaman şudur: Bir kıza böyle terbiye verilmez, bu kadar serbestlik verilmez; bir kız evlenmeden anasının babasının önünde sigara içmez; bir kız eve gece yarıları gelmez.

- Gene sadet haricine çıkıyorsun. Bugünkü mesele o değil.

- Bugünkü ve her günkü mesele budur. Aziz, kız şimdi eve gelir, dersini verirsin, hürriyetini tahdit edersin.[9] Artık bu son tecrübe olur. Evleninceye kadar uslu akıllı, edebiyle oturur.

Aziz, balkonla piyano arasında, arada bir durarak ve uzaktan gelen seslere kulak vererek, ağır ağır yürüyordu. Balkon kapısının önünde durdu ve yüzünü cama yaklaştırdı; sonra da piyanonun üstündeki saate baktı. Kulağı dışarıda idi. Karısının münakaşayı devam ettirmesine mâni olmak için:

---

[9] Sınırlandırırsın.

- Neredeyse gelir, diye mırıldandı.

Sonra balkona çıktı.

Bulutlar yırtılıyor ve yıldızlar görünüyordu. "Hayat da böyledir" diye düşündü. Bu fikir ona kuvvet vermişti. Gökyüzünde bulutların eriyişine baktı. İnsanın kederleri ve korkuları da böyle: "Dağılır, gider. Kendisi ki o kadar pratik adamdı, gene lüzumundan fazla helecana[10] kapılmamış mıydı? Saçma! Gençliğinden beri güvenilebilecek, inanılabilecek, sağlam ve değişmez iki kıymet tanıyordu. Sağlık ve para. Geri tarafı için üzülmeye değmezdi. Kızına da bu sade ve çelik gibi sert felsefeyi telkine çalıştı. Sıhhatli ve paralı bir insanın bedbaht olması için, yalancı muhayyilesinin[11] icat edebileceği boş itikatlardan,[12] vehimlerden başka hiçbir sebep yoktu. Hâle şimdi serbest, poliste değil. Yolda. Geliyor. Bu intihar vakasının onun başına bir iş açması ihtimali yok. Dedikoduların da hiç ehemmiyeti yok. Ne diyecekler? İki evli adam da Hâle'yi sevmiş ve biri kendini öldürmüş. Sevilmek suç değil, şeref. Hele güzel olmak, zeki ve tesirli olmak bir kadın için hiç suç değil. Fakat ne de olsa ananeden mi, nereden kalma bir düşünce itiyadı var ki Aziz'e müphem,[13] sebebi meçhul bir endişe veriyor. Ruhunda bir felaket havası var. Saliha'yı tamamıyla haklı bulamıyor. Var bir şey var; sağlıktan da paradan da üstün, gölge hâlinde, fakat insanın ruhuna hâkim bir kuvvet var. Belki terbiye belki anane, belki hurafe, belki ruhun miskin anlarında üstüne çullanan nafile korkular… Kim bilir…

Bir korna sesi yaklaştı. Hâle geliyordu. Aziz onu bahçenin karşısında karşılamayı düşündü. Annesinden gizlenmesi lazım gelen şeyler varsa Hâle'ye tembih etmeliydi. Fakat Saliha'nın şüphesini uyandırmaktan korktu ve salo-

[10] Kalp çarpıntısı, heyecan.

[11] Hayal gücünün.

[12] İnançlardan.

[13] Belirsiz.